

Lukelan kulttuurihistoriallisten arvojen arviointia

Punkaharjun alue lunastettiin valtiolle 1840 ja kruununpuisto perustettiin 1843. Alueen pohjois- ja eteläpäätyyn rakennettiin v. 1845 asuinrakennukset metsänvartijoille. Aluetta kävi ihailemassa ennen valtiolle lunastamista mm. keisari Aleksanteri I, joka kielsi puiden hakkaamisen alueella, ja J.L. Runeberg. Tieteellinen metsäntutkimus aloitettiin harjun rinteillä 1870-luvulla. Valtionpuisto siirrettiin Metsähallituksen hoitoon vuonna 1880 ja Metsätieteellisen koelaitoksen (Metsätieteellinen koelaitos vuodesta 1917, Metsätieteellinen tutkimuslaitos vuodesta 1928, Metsäntutkimuslaitos vuodesta 1953, sulautuminen Luonnonvarakeskukseen v. 2015) haltuun vuonna 1924. Alue oli Metsäntutkimuslaitoksen hoidossa vuoteen 2007, jonka jälkeen alue siirtyi Metsähallitukselle. Alueelle perustettiin luonnonsuojelualue 1991. Senaattikiinteistöt laittoi Luonnonvarakeskuksen toimitilat myyntiin vuonna 2020 ja rakennukset myytiin yksityiselle vuoden 2021 alussa.

13.5.1859 voimaan tullut metsähallituksen ohjesääntö määräsi valtion metsät, kruununpuistot ja muut valtion maat jaettaviksi tarkastuspiireihin, joiden hoidosta vastasi ylimetsänhoitaja. Hänen alaisenaan toimi yhdestä hoitoalueesta vastaava metsänhoitaja. Hoitoalue jaettiin vartiopiireihin, joissa kussakin asui sitä valvova metsänvartija. Ensimmäiset metsätyönjohtajat palkattiin v. 1907, kun valtion metsätalouteen alkoi kohdistua suurempia vaatimuksia ja avustajiksi kaivattiin metsänvartijoita oppineempia miehiä.

Metsätyönjohtajia alettiin kutsua metsäteknikoiksi v. 1946.

Metsätyönjohtajan asunto rakennettiin 1907-1908 kruunun maille. Talossa oli alun perin tupa, kamari ja vierashuone sekä kaksi kuistia. Toinen niistä oli sisäänkäynti tupaan (keittiö), toinen puutarhan puolelta suoraan vierashuoneeseen.

Metsätyönjohtajan asunto on valtion rakennuttama hirsinen virka-asunto, jota on laajennettu itäpäästä ja ullakko otettu käyttöön ennen 1930-luvun alkua. Sisätiloissa on tehty muutoksia 1970-1980-luvuilla.

Rakennuksessa on säilynyt vanhoja piirteitä (lunetti-ikkunat katolla, julkisivun vaakapontti, julkisivun yläosan pystylaudituksen sahalaitainen alaosa, pieniruutuiset ikkunat ja vuorilautojen leikkaukset, viistetyt kattotuolien päät, poikkipäätyjen puukoristeet, avokuisti ja sen kaiteet ja avokuistin yläosan koristeet), mutta rakennuksessa on myös kerroksellisuutta (osa ikkunoista, ulkoovia ja vesikate vaihdettu).

Metsätyönjohtajan asunto

Vuoden 1932 valokuvassa rakennuksen itäpäätyä on pidennetty ja se on vielä vuoraamaton päätykolmioita lukuun ottamatta. Saman rungonosaan on puutarhanpuolelle tehty kattoikkuna, mikä viittaa ullakon rakentamiseen huonetiloiksi.

Metsätieteellisen koelaitoksen Punkaharjun tutkimusalue käynnistyi v. 1924

Metsätieteellinen koelaitos perusti vuoden 1924 alussa eri puolille Suomea 10 tutkimusaluetta, joista yksi aloitti toimintansa Punkaharjulla. Tutkimusalueilla yhdistettiin sekä tieteellinen tutkimus että metsätalouden käytännöllinen harjoittaminen. Punkaharjulla ja Kolilla alueisiin yhdistyivät myös metsien matkailullinen hyödyntäminen ja metsätalouden tunnetuksi tekeminen.

Tutkimusalueen ensimmäinen esimies oli Emil Siira, joka aloitti työt Punkaharjulla Metsähallituksen metsänvartijana. Vuosina 1924-1953 hän oli tutkimusalueen esimiehenä. (Harjutie.fi)

Emil Siiran jälkeen esimiehinä ovat toimineet Erkki Häyrynen (1953-1972), Antero Mikkola (1972-2003) ja Katariina Huttunen vuodesta 2003. Vanha päärakennus tunnetaan metsänvartijan talona, jossa asuivat sekä Siira että Häyrynen. Mikkolan työhuoneena oli rakennuksen iso sali. Vuonna 1972 taloon rakennettiin henkilökunnalle ruokailutilat, jotka olivat käytössä siihen saakka, kunnes päärakennus valmistui v.1982. Sen jälkeen huoneet remontoitiin vierashuoneiksi, joihin majoitettiin vierailevia tutkijoita ja työntekijöitä.

Edelleen vierastalo –nimi on käytössä metsänvartijan talon –nimen rinnalla.

Pihapiiriin ulkorakennukset rakennettiin asujien tarpeita varten. Navettarakennuksessa Siiralla oli mm. neljä hevosta, jotka olivat tutkimusalueen metsätöissä sekä myös kalastuksessa apuna. Kun karjanpito lopetettiin, navettaan rakennettiin asuintiloja, joita käytettiin mm. ruokailutilana sekä metsureiden taukotilana. Myös arkistoa varten oli tilat. Varsinainen navetta oli kalusteiden ja työkalujen korjaus- ja säilytystilana.

Pihapiirissä on kaksi varistorakennusta. Toinen niistä on halkovarasto ja toinen työkaluvarasto. Vanhat työkalut on luovutettu metsämuseo Lustolle. Kolmas punainen rakennus on sauna. Vesi kannettiin pihakaivosta.

Saunassakin on pieni majoitustila. Maakellari sijaitsee vanhojen petäjien keskellä.

Navetta

Sauna ja varasto

Maakellari

Tutkimuslaitoksen päärakennus ja metsureille rakennettu rivitalo sekä kaukolämpökeskus valmistuivat 1982 sekä työkoneita varten katos v. 2003. (Antero Mikkolan haastattelu 5.2.2024)

Rakennuksilla on historiallista arvoa osana kruununpuiston ja metsäntutkimuksen historiaa. Johtosäntö Suomen kruununmetsiä varten asetettaville työnjohtajille (1908) -mukaan työnjohtaja oli oikeutettu joko vuokratiloihin tai kruunun antamaan asuntoon. Virkataloon kuului myös tarvittavat ulkohuoneet.

Uudemmat 1980-luvun rakennukset ovat jatkumoa metsäntutkimuksen historialle Punkaharjulla. Punkaharjulla on säilynyt kruununpuistoon ja matkailuun liittyvää vanhaa rakennuskantaa, jossa metsätyönjohtajan asunto on tärkeä kokonaisuuden osa.

Entinen tutkimusasema

Kiinteistön vanhemmat rakennukset eivät näy juurikaan Finlandiantielle. Päärakennuksen eteläpuolella oleva puutarhaa rajaava kuusiaita estää rakennusta näkymästä tielle. Päärakennuksen eteläsivun edustalla on rinne, jonka keskellä on säilynyt lipputanko ja portaat alemmas puutarhaan sekä ruusupensaita. Vanhat rakennukset muodostavat väljän kolmen sivun pihapiirin. Kiinteistöllä kasvaa erilaisia puulajeja mm. pihtoja, sembramäntyjä, vaahteraa ja varsin kookkaitakin mäntyjä ja kuusia. Punkaharjun alueella on säilytetty varsinkin mäntyjä, ja ne ovat leimallisia varsinkin varsinaisella harjualueella.

Ulkorakennusten valmistumisajankohdista ei ole varmaa tietoa. Navetta on osin sementtitiilinen ja hirsinen harjakattoinen rakennus, jonka sisätiloja on muutettu 1970–80-luvuilla. Rakennuksen ominaispiirteitä ovat 4-ruutuiset ikkunat, puuovet ja vellikello katolla. Rakennuksen vesikate on vaihdettu moderniin tiiliä jäljittelevään peltiin. Aitassa on peiterimavuoraus, huopakatto ja puuovet. Saunassa on tiilikate, puuovet, julkisivuna hirsipinta ja pystylauta. Kellari on sementtitiilestä, siinä on 4-ruutuiset ikkunat ja puuovi.

Ulkorakennukset ovat osa virkatalon pihapiiriä.

Uudemmat 1980-luvun Metsäntutkimuslaitoksen rakennukset ovat ajalleen tyypillisiä puu- ja tiiliverhottuja yksikerroksisia rakennuksia.

Tapiola, metsäyönjohtajan virka-asunto 1930-luvun alussa (valokuva, Nuutti Kanervan kok.)

Kuva: Huitti, H., Mitreva, A., & Lukkarinen, I. (2020). *Punkaharjun vanha asema*. [Aseman Taidelaituri].

Lähteet:

Museovirasto (2009). Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Punkaharju.

Museovirasto (2010). Punkaharjun luonnonsuojelualue, entinen Kruununpuisto. Kyppi.fi.

Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus (2021). Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet VAMA 2021.

Lahdenvesi-Korhonen, L. (2013). Maakunnan Parhaat Maisemat. Etelä-Savon valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi 2011-2013. Loppuraportti 5.6.2023.

Metsähallitus. Punkaharjun ja Puruveden suojelualue- ja tutkimusmetsäkokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelma 2011-2020.

Metsähallituksen vuosikertomus 1908. s. 156.

Vauramo, A. (1995). Kämpiltä kelokyliin: Metsähallituksen suojellut rakennukset. Metsähallitus.

Parkko, P. (2023). Punkaharjun Metsäntutkimuslaitoksen tilan luontoselvitys 2022. Raportti 4.1.2023. Luontoselvitys Kotkansiipi.

Sikanen, A-M. (1992). Metsänvartijoiden, -hoitajien ja metsäyönjohtajien virkatalot esimerkkeinä Kujjärven, Hannukkalanniemen ja Kariniemen tilat. Museovirasto.

Liukkonen, J. (2021). Luonnonvarakeskuksen Punkaharjun toimitiloille löytyi ostaja. Yle 5.2.2021.

Iltanen, J. (2009). Radan varrella: Suomen rautatieliikennepaikat. Karttakeskus.

Laine, J. (2017). Metsästä yhteiskuntaan: Metsäntutkimuslaitos 1917-2012. Metsäkustannus Oy.

Huitti, H., Mitreva, A., & Lukkarinen, I. (2020). Punkaharjun vanha asema. [Aseman Taidelaituri].

Laitakari, E. (1960). Metsähallinnon vuosisataistaival 1859-1959. Metsähallitus.

Antero Mikkolan haastattelu 5.2.2024.

Kuvat:

Huitti, H., Mitreva, A., & Lukkarinen, I. (2020). Punkaharjun vanha asema. [Aseman Taidelaituri].

Katri Nousiainen / Riihisaari - Savonlinnan museo, 21.11.2024.